

Dato: 22. august 2023

Sag: FO-22/07165-7

Sagsbehandler: /TEJ

Direkte tlf.: +45 41 71 52 93

Forbrugerombudsmandens indstilling til Justitsministeriet efter aftalelovens § 38 f, stk. 1, vedrørende klart urimelige standardvilkår

Under henvisning til aftalelovens § 38 f, stk. 1, indsat ved lov nr. 2158 af 27. november 2021,¹ indstiller Forbrugerombudsmanden hermed til, at der fastsættes regler om, at erhvervsdrivendes anvendelse af følgende nærmere angivne standardvilkår, der efter Forbrugerombudsmandens vurdering er klart urimelige at anvende i forbrugeraftaleforhold, jf. aftalelovens § 38 c, straffes med bøde.

Retskilder, domme mv., som Forbrugerombudsmanden har inddraget i forbindelse med sin vurdering efter aftalelovens § 38 c, er anført med småtryk under de enkelte bestemmelser (vilkår) i det omfang, Forbrugerombudsmanden har fundet det relevant og/eller særligt væsentligt ved vurderingen af de indstillede vilkår som *klart* urimelige. Vedlagt som **bilag** er en oversigt over de indstillede vilkår uden henvisninger, noter mv.

-o0o-

Vilkår i strid med retsfor skrifter

- 1) Vilkår, der er i strid med præceptiv (ufravigelig) lovgivning til skade for forbrugeren.

Note: Se bl.a. U 2019.2617 V, hvor et vilkår om 5-årig forældelse for sælgers ansvar for mangler i købsaftale vedr. fast ejendom blev tilsidesat bl.a. under henvisning til, at vilkåret ikke havde været genstand for individuel forhandling (standardvilkår) og fraveg den daværende forældelseslov, hvorefter forældelsesfristen var 20 år. Der blev ”endvidere” lagt vægt på, at aftalevilkåret indebar en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser til skade for forbrugerne. Vilkåret tilsidesat efter aftalelovens § 36.

U 2018.2569 SH (opkrævning af gebyrer var i strid med renteloven – påbud om tilbagebetaling).

---

¹ Lov nr. 2158 af 27. november 2021 om ændring af lov om forbrugeraftaler og lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område med ikrafttræden den 28. maj 2022.

U 2007.2047 H (lejevilkår i strid med erhvervslejerreguleringslovens § 5 var ugyldigt).

LFF 1994-10-26, nr. 27: ”På grundlag af retspraksis kan der imidlertid nævnes bl.a. følgende momenter, som indgår ved bedømmelsen af, om der er tale om en urimelig aftale efter aftalelovens § 36:

[...]

- om en aftale eller et aftalevilkår er i strid med præceptiv (ufravigelig) lovgivning, [...]”

LFF 2021-10-06, nr. 16: ”En sådant klart grundlag vil navnlig foreligge, [...]. Dette vil også være tilfældet, hvis et standardvilkår er i strid med præceptiv lovgivning, der tager sigte på at beskytte forbrugere mod urimelige kontraktvilkår. [...]. Betingelsen vil være opfyldt, hvis vilkåret er i strid med præceptiv dansk lovgivning.” (s. 121).

Se endvidere Lyng Andersen, *Aftaleloven med kommentarer*, (6. udgave), s. 279: ”Aftaler, som er i strid med præceptiv lovgivning, er uforbindende [...]. Kontrakter, hvis formål er at omgå præceptiv lovgivning, vil kunne rammes med aftalelovens § 36.” samt Lyng Andersen og Palle Bo Madsen, *Aftaler og Mellemmænd*, (7. udgave), s. 220: ”Aftaler, som er i strid med præceptiv lovgivning, er pr. definition uforbindende [...], og aftaler, hvis formål er at omgå sådan lovgivning og/eller krænke denne lovgivnings beskyttelsesformål – uden at krænke de pågældende regler direkte – vil kunne rammes med aftalelovens § 36.” samt Bryde Andersen, *Grundlæggende aftaleret*, (4. udgave), s. 421: ”Hertil kommer de stadigt flere præceptive regler, der hver inden for deres (eksakte) områder har overflødiggjort en særskilt rimelighedsvurdering.”

Se også Forbrugerombudsmandens sager nr. FO-21/09303, FO-21/09304, FO-21/09353 og nr. FO-21/09416 vedrørende ugyldige lånevilkår i strid med kreditaftalelovens § 8, stk. 6, samt sag nr. FO-13/10299 (gebyr i strid med renteloven), FO-18/04525 (gebyr i strid med renteloven) og FO-13/13588 (18-måneders opsigelsesvarsel i strid med forbrugeraftalelovens § 28).

- 2) Vilkår, der, til skade for forbrugeren, er i strid med offentligretlige regler, hvis en overtrædelse af disse regler er strafbar for den erhvervsdrivende.

Note: Dette ud fra den tese, at lovgiver med strafsanktioneringen af enkelte/visse bestemmelser i den offentligretlige regulering må have fundet overtrædelsen af sådanne ”værre” end andre overtrædelser, og i det

tilfælde må det derfor også have formodning for sig, at et sådant vilkår også civilretligt vil være at anse for urimeligt – og også *klart* urimeligt, når det samtidig er til skade for forbrugeren.

Til eksempel kan nævnes fx god skik-bekendtgørelsens § 6, stk. 4, sml. § 6, stk. 3, hvor kun et vilkår i strid med den førstnævnte bestemmelse – og ikke sidstnævnte – altså vil være i strid med den foreslåede bekendtgørelsesbestemmelse, såfremt det er til skade for forbrugeren, idet kun § 6, stk. 4, er strafsanktioneret ifølge god skik-bekendtgørelsen.

Se også U 2019.2389 V, hvor en juridisk rådgiver havde lavet en honorarftale, der gav ret til honorar svarende til 30 % af en opnået skattebesparelse. Dette var i strid med bekendtgørelsen om juridisk rådgivning § 3, stk. 4, og landsretten tilsidesatte derfor aftalen efter § 38 c.

3) Vilkår, der er i strid med offentligretlige regler, hvis vilkåret herved forringer forbrugers retsstilling væsentligt.

Note: Se hertil den førnævnte U 2019.2389 V (en juridisk rådgiver havde lavet en honorarftale, der gav ret til honorar svarende til 30 % af en opnået skattebesparelse. Dette var i strid med bekendtgørelsen om juridisk rådgivning § 3, stk. 4, og landsretten tilsidesatte derfor aftalen efter § 38 c).

Se endvidere U 1987.699 V, hvor forbrugers forpligtelse i henhold til en studielånskontrakt, der fandtes i strid med (dengang) god bank- og sparekassepraksis, blev lempet, U 1977.809 Ø samt U 1986.602 Ø.

Se også Lyng Andersen og Palle Bo Madsen, *Aftaler og Mellemmænd* (6. udgave), s. 211f.: ”*Det er dog f.eks. utvivlsomt, at afstanden ikke vil være langt fra, at et kontraktvilkår af Finanstilsynet og/eller af en domstol [sic] betegnes som uforeneligt med kravet i lov om finansiel virksomhed § 43 om ”redelig forretningsetik og god praksis”, til at vilkåret tilsidesættes i medfør af aftalelovens § 36.*”, samt Forbrugerombudsmandens sag nr. FO-21/11132, nr. FO-21/11133, nr. FO-21/12735 og sag nr. FO-22/04538 vedrørende gebyrer i strid med elleveringsbekendtgørelsens § 8, stk. 2. Det bemærkes, at Forbrugerombudsmanden agter at udtage stævning i tre af disse sager, idet der ikke udtages stævning i FO-21/11133 grundet selskabets konkurs.

Vilkår om misligholdelsesbeføjelser

4) Vilkår, der udelukker eller væsentligt begrænser forbrugers rettigheder i tilfælde af den erhvervsdrivendes misligholdelse.

Note: Smh. punkt 1, litra b, i bilaget til Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler (herefter ”bilaget” og ”93-direktivet”), hvorefter vilkår, hvis formål eller virkning er ”at udelukke eller på uhensigtsmæssig vis at begrænse forbrugernes lovbestemte rettigheder over for den erhvervsdrivende eller en anden part i tilfælde at, at den erhvervsdrivende ikke har opfyldt forpligtelserne efter aftalen, eller kun har opfyldt dem delvis eller mangelfuldt, herunder muligheden for at udligne en gæld til den erhvervsdrivende med et tilgodehavende hos denne” i henhold til direktivets artikel 3, stk. 3 skal betragtes som urimelige.

I relation hertil og af generel relevans for det følgende, hvor flere steder henvises til dette bilag, bemærkes det, at bilaget ifølge 93-direktivets artikel 3, stk. 3, udgør en opstilling af kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige, idet listen dog ifølge bestemmelsen alene er vejledende og ikke-udtømmende. Størstedelen af de oplyste vilkår vil dog efter gældende dansk aftaleret være at betragte som *klart* urimelige, og angår således tilfælde/kontraktvilkår, der efter et nordisk/dansk perspektiv typisk vil være at betragte som ”kvalificeret” urimelige, jf. LFF 1994-10-26, nr. 27:

”Det må herefter antages, at direktivets generalklausul er mindre forbrugerbeskyttende end generalklausulen i aftalelovens § 36. Det kan f.eks. tænkes, at det vil være i strid med redelig handle-måde at gøre et givet aftalevilkår gældende, men at vilkåret ikke bevirker en betydelig skævhed, kun en vis skævhed, i parternes rettigheder og forpligtelser til skade for forbrugeren. I så fald er vilkåret ikke urimeligt efter direktivet, mens det vil kunne tilside-sættes efter aftalelovens § 36. Direktivet vedrører derfor alene tilfælde, som set fra et nordisk synspunkt er »kvalificeret« urime-lige.

Dette synes endvidere at blive bekræftet ved en gennemgang af de vilkår, som er nævnt i bilaget til direktivet.

[...]

Direktivets liste er som ovenfor nævnt vejledende ved bedømmel-sen af, om et aftalevilkår er »kvalificeret« urimeligt. Det betyder i praksis, at der i tilfælde, som er omfattet af bilaget, må være en formodning for, at vilkåret er omfattet af den foreslåede § 38 c, stk. 1, i aftaleloven, hvis vilkåret ikke har været genstand for in-dividuel forhandling.”

I samme retning anfører Lynge Andersen og Palle Bo Madsen i *Aftaler og mellemænd* (7. udgave), s. 240, da også, at: ”En gennemlæsning af listen efterlader dog indtrykket af nogle vilkår, som enhver dansk dommer under alle omstændigheder ville betragte med betydelig skepsis.”

Se, for så vidt angår nærværende nr. 4, desuden U 1988.72 V, hvor en ansvarsbegrænsning i et rejsebureaus standardvilkår ikke kunne påberåbes. Ifølge standardvilkårene var bureauets erstatningspligt for ”skader, der rammer den rejsende” begrænses til kun at omfatte direkte økonomisk skade, idet det var anført: ”For indirekte skade eller skade af ikke økonomisk art fritages arrangøren for ethvert ansvar.” Landsretten udtalte desuden, at forbrugerne ikke ved at være taget med på den ombookede rejse havde givet afkald på at gøre mangelbeføjelser gældende.

Se endelig også U 2021.2928 V, hvor et flyselskabs standardvilkår om, at krav om kompensation ikke måtte overdrages til tredjemand, blev tilsidesat under henvisning til aftalelovens § 38 c. Landsretten lagde herved bl.a. vægt på, at vilkåret begrænsede forbrugerens adgang til at disponere og rejse krav i overensstemmelse med national ret.

- 5) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at trække beløb direkte på forbrugerens betalingskort i tilfælde af forbrugerens misligholdelse.

Note: Vilkår af denne karakter vil efter Forbrugerombudsmandens vurdering altid være klart urimelige at anvende i forbrugeraftaleforhold, idet forbrugerne herved de facto vil blive frataget muligheden for at forholde sig til berettigelsen af den erhvervsdrivendes misligholdelsesindsigelser forud for udøvelsen af de misligholdelsesbeføjelser, der kun måske er berettiget. Hvis forbrugerens eventuelle misligholdelse fx ikke efter dansk rets almindelige regler berettigede den erhvervsdrivende til det trukne beløb, vil det være urimeligt byrdefuldt at pålægge forbrugeren at skulle forfølge sit krav over for den erhvervsdrivende og bevirke en forøgelse af den i forvejen bestående uligevægt i styrkeforhold mellem parterne.

- 6) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at kræve et på forhånd fastsat beløb i tilfælde af forbrugerens misligholdelse (konventionalbod), hvis dette beløb er uforholdsmæssigt højt i forhold til det tab, der vil kunne forventes erstattet efter dansk rets almindelige regler.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra e: ”at pålægge en forbruger, som ikke opfylder sine forpligtelser, en uforholdsmæssig stor godtgørelse”.

I U 2002.706 H blev et vilkår i en købekontrakt, hvorefter den erhvervsdrivende (en automobilforretning, der solgte brugte biler) var berettiget til en erstatning på 10 % af købesummen hvis forbrugeren uberettiget annullerede aftalen, tilsidesat som urimeligt efter aftalelovens § 38 c, jf. § 36. Højesteret bemærkede, at den erhvervsdrivende ikke var afskåret fra at kræve erstatning efter dansk rets almindelige erstatningsregler, men da der ikke var ført tilstrækkeligt bevis for et tab blev forbrugeren frifundet.

I sag nr. C-76/10 vedrørende et vilkår i en kreditaftale om betaling af en bod på 0,25 % af kreditbeløbet, udtalte EU-Domstolen, at: ”[d]et tilkommer den nationale ret at afgøre, om et vilkår, som ifølge den forelæggende rets konstateringer pålægger forbrugeren at betale en uforholdsmæssigt stor bod, under hensyn til alle de omstændigheder, der forelå på tidspunktet for aftalens indgåelse, skal anses for urimeligt.”

LFF 1994-10-26, nr. 27: ”På grundlag af retspraksis kan der imidlertid nævnes bl.a. følgende momenter, som indgår ved bedømmelsen af, om der er tale om en urimelig aftale efter aftalelovens § 36:

[...]

- om konsekvenserne af misligholdelse i aftalen er fastsat uden rimelig sammenhæng med misligholdelsens omfang og betydning, [...]

I U 2004.1268 H fandt et mindretal (to ud af fem dommere), at et kreditkortselskabs standardvilkår om solidarisk hæftelse stillede forbrugeren, en lønmodtager, væsentligt ringere en efter de almindelige erstatningsregler, og at det derfor måtte tilsidesættes som urimeligt i sin helhed.

I U 2002.1224 H vedrørende (bl.a.) en aftale mellem et musikforlag og en komponist om fordeling af indtægter blev et vilkår anset for at have karakter af en løbende bod, som Højesteret tilsidesatte med følgende begrundelse: ”Højesteret finder, at virkningerne af denne aftale, som adskiller sig markant fra, hvad almindelige misligholdelsesregler ville have medført, må anses for urimelige, og at denne del af aftalekomplekset mellem legatet og Wilhelm Hansen derfor må tilsidesættes i medfør af aftalelovens § 36 som ugyldig med virkning fra sagens anlæg.”

I U 1977.986 SH blev et vilkår om, at den erhvervsdrivende kunne kræve en prisforhøjelse i tilfælde af ikke-ikke-rettidig betaling, anset for at være i strid med god markedsføringsskik. Det var således ikke stemmende med god markedsføringsskik, at knytte den virkning til ikke-rettidig betaling.

- 7) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at hæve aftalen i et væsentligt større omfang, end der gælder efter dansk rets almindelige regler, herunder vilkår, der tillader den erhvervsdrivende at hæve i alle tilfælde af uvæsentlig misligholdelse.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra f (der dog vedrører opsigelse og ikke hævebeføjelsen): ”at tillade den erhvervsdrivende at opsiges aftalen efter forgodtbefindende, medmindre der gives forbrugeren samme mulighed, som at tillade den erhvervsdrivende at beholde et af forbrugeren indbetalt beløb for tjenesteydelser, som den erhvervsdrivende endnu ikke har leveret, hvis det er den erhvervsdrivende selv, der opsiger aftalen”.

Vilkår om erstatningsansvar

- 8) Vilkår, der begrænser den erhvervsdrivendes erstatningsansvar over for forbrugeren for død eller personskade.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra a: ”at udelukke eller begrænse den erhvervsdrivendes lovbestemte ansvar i tilfælde af, at forbrugeren dør eller beskadiges legemligt som følge af en handling eller en udeladelse fra den erhvervsdrivendes side”.

Nærværende følger desuden i vidt omfang allerede af EAL § 1, jf. § 27 (og vil derfor i et vist omfang også allerede være omfattet af nr. 1 ovenfor).

- 9) Vilkår, der begrænser den erhvervsdrivendes erstatningsansvar for forsætlige eller groft uagtsomme handlinger eller undladelser.

Note: Det gælder som et generelt princip i dansk ret, at man ikke kan fraskrive sig ansvar for forsætlige eller groft uagtsomme handlinger, jf. fx EAL § 19, stk. 2.

Se også fx Gomard, *Obligationsret 2. del*, (4. udgave), s. 186: ”Konkurrenceproblemet for så vidt angår regler om ansvarsfraskrivelse og ansvarsbegrænsning er uden betydning for skade, der er forvoldt med forsæt eller grov uagtsomhed. Både lovmæssige og aftalte begrænsninger af ansvaret er i almindelighed uden virkning for skade, der er forvoldt med forsæt, i hvert fald bevidst, personligt forsæt, eller grov uagtsomhed.”

- 10) Vilkår, der udelukker eller væsentligt begrænser den erhvervsdrivendes erstatningsansvar over for forbrugeren, herunder
- a) vilkår, der begrænser den erhvervsdrivendes tabsbegrænsningspligt,

Note: Se hertil Forbrugerklagenævnets afgørelse af 5. oktober 2005 (sag nr. 2005-612/7-695).

- b) vilkår, der fastsætter en øvre beløbsmæssig grænse for den erhvervsdrivendes erstatningsansvar,
- c) vilkår, der udelukker, at den erhvervsdrivende kan blive erstatningsansvarlig for indirekte tab,
- d) vilkår, der begrænser den erhvervsdrivendes erstatningsansvar til tilfælde, hvor den erhvervsdrivende har handlet forsætligt eller groft uagtsomt, samt
- e) vilkår, der udelukker eller væsentligt begrænser den erhvervsdrivendes erstatningsansvar for tredjemands handlinger eller undladelser, hvis den erhvervsdrivende ville være erstatningsansvarlig herfor efter dansk rets almindelige regler.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra n: ”at begrænse den erhvervsdrivendes pligt til at respektere de forpligtelser, som denne befuldmægtigede har indgået, eller at gøre den erhvervsdrivendes forpligtelser betinget af, at en særlig formalitet overholdes”.

- 11) Vilkår, der pålægger forbrugeren et objektivt erstatningsansvar over for den erhvervsdrivende.

Vilkår om parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen

- 12) Vilkår, der bestemmer, at forbrugeren er bundet af aftalen, selv om den erhvervsdrivende ikke er det.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra c: ”at skabe en bindende forpligtelse for forbrugeren, mens den erhvervsdrivendes ydelser er underlagt en betingelse, hvis opfyldelse alene afhænger af hans vilje” samt bilagets punkt 1, litra o: ”at pålægge forbrugeren pligt til at opfylde sine forpligtelser, selv om den erhvervsdrivende ikke opfylder sine”.

Se også artikel 84, litra g, i EU-Kommissionens Forslag til EU-Parlamentets og Rådets Forordning om en fælles EU-Købelov (herafter ”EU-Købelov”): ”[...] bestemme, at forbrugeren er bundet af aftalen, selv om den erhvervsdrivende ikke er det”.

Det bemærkes, at lovforslaget ikke blev endeligt vedtaget. Vilkårene i den foreslåede artikel 84 skulle dog ifølge forslaget *altid* anses for ”ubillige”.

13) Vilkår, der forpligter forbrugeren til at betale for varer eller tjenesteydelser, der hverken er eller vil blive leveret.

Note: Smh. EU-Købelov, art. 84, litra j: ”forpligte forbrugeren til at betale for varer, digitalt indhold eller relaterede tjenesteydelser, der ikke er blevet leveret”.

14) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til ensidigt at afgøre, om parterne helt eller delvist har opfyldt deres forpligtelser ifølge aftalen.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra m: ”at give den erhvervsdrivende ret til at afgøre, om den leverede vare eller tjenesteydelse opfylder kontraktvilkårene, eller at give denne en ensidig ret til at fortolke det enkelte kontraktvilkår”.

Se også LFF 1994-10-26, nr. 27: ”På grundlag af retspraksis kan der imidlertid nævnes bl.a. følgende momenter, som indgår ved bedømmelsen af, om der er tale om en urimelig aftale efter aftalelovens § 36:

[...]

- om der i en aftale tillægges den ene part adgang til ensidigt at afgøre, hvorvidt der er indtrådt en omstændighed, som ændrer retsforholdet mellem parterne, [...]

15) Vilkår, der skaber en bindende forpligtelse for forbrugeren, mens den erhvervsdrivendes forpligtelser er underlagt en eller flere betingelser, hvis opfyldelse udelukkende afhænger af den erhvervsdrivendes egen vilje eller beslutning.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra c: ”at skabe en bindende forpligtelse for forbrugeren, mens den erhvervsdrivendes ydelser er underlagt en betingelse, hvis opfyldelse alene afhænger af hans vilje”.

LFF 1994-10-26, nr. 27 (også citeret ovenfor): ”På grundlag af retspraksis kan der imidlertid nævnes bl.a. følgende momenter, som indgår ved bedømmelsen af, om der er tale om en urimelig aftale efter aftalelovens § 36:

[...]

- om der i en aftale tillægges den ene part adgang til ensidigt at afgøre, hvorvidt der er indtrådt en omstændighed, som ændrer retsforholdet mellem parterne, [...]"

- 16) Vilkår, der opstiller en eller flere betingelser for den erhvervsdrivendes levering af forpligtelserne ifølge aftalen, såfremt betingelsernes opfyldelse alene eller i overvejende grad afhænger af den erhvervsdrivendes egen vilje eller beslutning.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra c: ”at skabe en bindende forpligtelse for forbrugeren, mens den erhvervsdrivendes ydelser er underlagt en betingelse, hvis opfyldelse alene afhænger af hans vilje”.

- 17) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at foretage væsentlige ændringer af aftalen til skade for forbrugeren uden forbrugers aktive accept.

Nr. 17 er dog ikke til hinder for

- a) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at foretage ændringer i en løbende aftale, hvis
  - i. retningslinjerne for sådanne ændringer samt de omstændigheder, der kan begrunde en ændring, fremgår af aftalen på en klar og forståelig måde, jf. aftalelovens § 38 b, stk. 2,
  - ii. forbrugeren ifølge aftalen har ret til, uden omkostninger, at opsige aftalen inden ændringen træder i kraft,
  - iii. den erhvervsdrivende ifølge aftalen er forpligtet til ved individuel kommunikation at underrette forbrugeren om ændringen i rimelig tid inden dens ikrafttræden, og
  - iv. enhver ændring i opadgående retning af den pris eller de omkostninger, som forbrugeren skal betale i henhold til aftalen, anses for væsentlig.
- b) Vilkår, der giver erhvervsdrivende ret til at foretage ændringer, som den erhvervsdrivende er berettiget til at foretage i henhold til lov.
- c) Vilkår, der giver en leverandør af finansielle tjenesteydelser ret til uden varsel at ændre den rentesats, som forbrugeren skal betale, hvis ændringen alene skyldes

udefrakommende omstændigheder, som den erhvervsdrivende ikke har nogen indflydelse på, og den erhvervsdrivende ifølge aftalen er forpligtet til at give forbrugeren meddelelse om sådanne ændringer straks og ved individuel kommunikation, og forbrugeren i så tilfælde har ret til at opsige aftalen omgående.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra j: ”at tillade den erhvervsdrivende ensidigt at ændre kontraktvilkårene uden gyldig og i aftalen anført grund”, bilagets punkt 1, litra k: ”at tillade den erhvervsdrivende ensidigt uden gyldig grund at ændre egenskaberne ved det produkt eller den tjenesteydelse, der skal leveres” samt bilagets punkt 2, litra b:

”Litra j) forhindrer ikke, at en leverandør af finansielle tjenesteydelser kan forbeholde sig ret til, hvis der foreligger gyldig grund, uden varsel at ændre den rentesats, som forbrugeren skal betale, eller beløbet for andre udgifter i forbindelse med finansielle tjenesteydelser, forudsat at den erhvervsdrivende forpligtes til snarest muligt at give den anden eller de andre aftaleparter meddelelse herom, og at den anden eller de andre aftaleparter omgående kan opsige aftalen.

Litra j) forhindrer heller ikke, at en erhvervsdrivende kan forbeholde sig ret til ensidigt at ændre vilkårene i en aftale, der er indgået på ubestemt tid, forudsat at han forpligtes til at underrette forbrugeren med et rimeligt varsel, og at denne kan opsige aftalen.”.

Se også U.1999.633.SH, hvor bankers forbehold om arbitrære (vilkårlige) vilkårsændringer fandtes i strid med markedsføringslovens regler om god markedsføringsskik, smh. LFF 1994-10-26, nr. 27:

”På grundlag af retspraksis kan der imidlertid nævnes bl.a. følgende momenter, som indgår ved bedømmelsen af, om der er tale om en urimelig aftale efter aftalelovens § 36:

[...]

- om anvendelsen af det pågældende aftalevilkår er i strid med markedsføringslovens regler,

- om der i en aftale tillægges den ene part adgang til ensidigt at afgøre, hvorvidt der er indtrådt en omstændighed, som ændrer retsforholdet mellem parterne,

[...]”

Se endvidere Ankenævnet for Forsikrings kendelse af 15. februar 2017 (sag nr. 89961), hvor et forsikringsselskabs generelt formulerede ændringsvilkår, hvorefter "[forsikrings]selskabet kan ændre forsikringsvilkårene med 30 dages skriftligt varsel", blev tilsidesat med følgende begrundelse:

"Nævnet finder, at et vilkår om, at den professionelle aftalepart i et gensidigt bebyrdende vedvarende kontraktforhold mellem et forsikringsselskab og en forbruger kan ændre aftalen uden forbrugerens accept, ikke gyldigt kan vedtages, for så vidt angår i altfald væsentlige ændringer i aftaleforholdet til skade for forbrugeren, jf. herved aftalelovens § 36 og § 28 i bekendtgørelse nr. 330 af 7/4 2016 om god skik for finansielle virksomheder."

Se også Forbrugerklagenævnets afgørelse af 31. december 2003 (sag nr. 2002-4054/7-198), hvor et teleselskab under henvisning til sine standardvilkår havde hævet abonnementsprisen i bindingsperioden, uden at forbrugeren havde mulighed for at opsige aftalen. Det fandtes urimeligt og i strid med redelig handlemåde at gøre aftalevilkåret gældende, jf. aftalelovens § 38 c, jf. § 36. Nævnet henviser i sin afgørelse øvrigt til bilag 1, stk. 1, litra l.

Et generelt forbud mod arbitrære ændringsvilkår findes for finansielle virksomheder i bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder² § 6, stk. 3, hvorefter vilkår om ændringer af renten mv. i løbende kundeforhold (ændringsklausuler) skal indeholde en angivelse af de forhold, der kan udløse en ændring, og ikke må give den erhvervsdrivende en vilkårlig adgang til at foretage ændringer.

Der henvises herudover generelt til EU-Domstolens praksis vedrørende ensidige ændringsvilkår, jf. fx C-482/10, Invitel, C-92/11, RWE Vertrieb og C-143/13, Matei & Matei, m.fl.

Se desuden Forbrugerombudsmandens sag nr. FO-15/03734, (DONG):

"Aftaler er bindende, og ændringer kræver som udgangspunkt, at begge parter accepterer ændringen. Virksomheden og forbrugeren kan dog aftale, at virksomheden kan ændre fx priser og gebyrer i aftalen uden forbrugerens accept. Det forudsætter efter Forbrugerombudsmandens opfattelse, at (i) aftalen ikke giver virksomheden ubegrænsede muligheder for at ændre aftalen, (ii) kriterierne for, hvornår sådanne ændringer kan ske, fremgår ty-

---

² Bekendtgørelse nr. 330 af 7. marts 2016 om god skik for finansielle virksomheder som ændret ved bkg. 2017-05-16 nr. 484, bkg 2018-09-18 nr. 1159 og bkg 2018-12-17 nr. 1592.

deligt, (iii) forbrugerne bliver varslet individuelt om ændringen og (iv) forbrugerne kan opsige aftalen som følge af ændringen.”

NB. Det bemærkes for en god ordens skyld, at 93-direktivets undtagelser vedrørende prisreguleringsklausuler, jf. bilagets punkt 2, litra c, (bevidst) ikke er medtaget her, da bestemmelsen alene vedrører *ændringsvilkår*, og altså – allerede af den grund – ikke er til hinder for/tiltænkt at sanktionere sådanne ”lovformelige” prisreguleringsklausuler, som det hedder i bilaget.

- 18) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at ændre den pris, som forbrugeren skal betale, i opadgående retning umiddelbart efter aftaleindgåelsen, når ændringen skyldes omstændigheder eller forhold, som den erhvervsdrivende havde eller burde have indset allerede på tidspunktet for aftalens indgåelse.

Note: Bestemmelsen har til formål at undgå omgåelse af forbrugeraftalelovens regler om prækontraktuel oplysningspligt, hvor den erhvervsdrivende – mod bedre vidende – oplyser en lavere pris end den, der reelt kommer til at gælde for et løbende aftaleforhold, idet fx en ændrings- eller reguleringsklausul er bundet op på en eller flere omstændigheder, som den erhvervsdrivende allerede på tidspunktet for aftalens indgåelse var vidende om, ville indtræffe umiddelbart herefter.

Bestemmelsen er derudover bl.a. inspireret af en klausul i FMD og Finans & Leasings standardkontrakt for privatleasing, hvorefter leasingtager skal acceptere en forøgelse af leasingydelsen på op til 5 % uden opsigelsesadgang, hvis leasinggiveren skal betale mere for bilen end forventet, hvis vekselkursen ændrer sig osv.

- 19) Vilkår, der bestemmer, at den erhvervsdrivende ikke er bundet eller kun er delvist bundet af løfter afgivet af tredjemand på den erhvervsdrivendes vegne, når den erhvervsdrivende ville være bundet heraf efter dansk rets almindelige regler, herunder vilkår, der udelukker eller begrænser den erhvervsdrivendes forpligtelser i henhold til sådanne løfter afgivet af tredjemand.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra n: *”at begrænse den erhvervsdrivendes pligt til at respektere de forpligtelser, som denne befuldmægtigede har indgået, eller at gøre den erhvervsdrivendes forpligtelser betinget af, at en særlig formalitet overholdes”.*

- 20) Vilkår, der afskærer eller begrænser forbrugerens sædvanlige modregningsadgang efter dansk rets almindelige regler.

Note: Modregningsforbud anses sædvanligvis for urimelige i forbruger-aftaler, jf. eksempelvis Gomard: Introduktion til Obligationsretten, s. 57: ”Enkelte klausuler som f.eks. cut off-klausuler og modregningsforbud kan formentlig fastslås altid at være urimelige i alle eller visse forbruger-aftaler.”

Smh. også bilagets punkt 1, litra b: ”[...] herunder muligheden for at udligne en gæld til den erhvervsdrivende med et tilgodehavende hos denne.”

For så vidt angår konneks modregning er dette – for så vidt angår kreditaftaler – kodificeret i kreditaftalelovens § 33, stk. 1.

- 21) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at foretage modregning over for forbrugeren i et større omfang, end der følger af dansk rets almindelige regler.

Note: Hvis anvendelsesområdet for bestemmelsen vurderes for bredt med den foreslåede ordlyd, kan ordet ”væsentligt” eventuelt tilføjes før ”større omfang”.

Forbrugerens rettigheder i tilfælde af den erhvervsdrivendes overdragelse af aftalen

- 22) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at overdrage sine rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til tredjemand uden forbrugers samtykke, hvis dette kan føre til en forringelse af forbrugers rettigheder, herunder af en eventuel garanti.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra p: ”at give den erhvervsdrivende mulighed for uden forbrugers samtykke at overdrage aftalen, når dette kan føre til en forringelse af forbrugers garanti”.

- 23) Vilkår, der begrænser forbrugers adgang til at gøre indsigelser, hvis den erhvervsdrivende overdrager sine rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til tredjemand (cut off-klausul).

Note: Det er generelt antaget, at cut off-klausuler er urimelige i forbruger-aftaleforhold, jf. eksempelvis Gomard, *Introduktion til Obligationsretten*, s. 57: ”Enkelte klausuler som f.eks. cut off-klausuler og modreg-

ningsforbud kan formentlig fastslås altid at være urimelige i alle eller visse forbrugeraftaler.”.

Samme forbud er, for så vidt angår kreditaftaler, kodificeret i kreditaftalelovens § 33, stk. 1.

Vilkår om aftalens varighed og ophør

- 24) Vilkår, der bestemmer, at en aftale med begrænset varighed automatisk forlænges, medmindre forbrugeren udtrykkeligt eller ved sin handlemåde giver udtryk for et ønske om det modsatte, når fristen herfor ligger uforholdsmæssigt langt fra tidspunktet for aftalens ophør.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra h: ”automatisk at forlænge en aftale med begrænset varighed, hvis forbrugeren ikke har givet udtryk for ønske om det modsatte, når den dato, der er fastsat som sidste frist for forbrugeren til at give udtryk for sit ønske om, at aftalen ikke skal forlænges, ligger urimeligt langt fra datoen for aftalens udløb”.

Se tillige U 2005.2960 SH, hvor Viasat A/S fik forbud mod i forbruger- aftaler at anvende følgende vilkår eller lignende vilkår:

”Hvis kunden ikke opsiger aftalen med mindst 30 dages skriftligt varsel til udgangen af en abonnementsperiode, forlænges aftalen automatisk med en tilsvarende abonnementsperiode og så fremdeles”.

Sø- og Handelsrettens begrundede bl.a. forbuddet med, at:

”[v]ilkåret bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtigelser til skade for forbrugeren og indebærer at forbrugeren påføres en betydelig risiko for af tilfældige årsager og imod eget ønske at komme til at få et abonnement forlænget i et år med en overflødig, ikke ubetydelig udgift til følge. Viasat har gennem sin opkrævningspraksis ikke gjort noget der kan forebygge denne risiko.”.

- 25) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til at opsige aftalen uden rimeligt varsel eller med et kortere varsel end det, der gælder for forbrugeren, medmindre der er alvorlige grunde hertil.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra g: ”at tillade den erhvervsdrivende uden rimeligt varsel at bringe en aftale indgået på bestemt [sic]³ tid til ophør, medmindre der er alvorlige grunde hertil”.

26) Vilkår, der gør det urimeligt vanskeligt eller omkostningsfuldt for forbrugeren at opsige en løbende aftale, herunder;

- a) vilkår, der pålægger forbrugeren ekstraordinære omkostninger i tilfælde af, at forbrugeren opsiger aftalen, og
- b) vilkår, der bestemmer, at aftalen alene kan opsiges af forbrugeren på en bestemt måde, herunder fx ved fysisk fremmøde, telefonisk, med fysisk brev eller ved udfyldelse af en formular, udarbejdet af den erhvervsdrivende, uanset at aftalen i øvrigt er indgået eller afviklet på denne måde, medmindre der er en saglig grund hertil.

Note: Se Forbrugerklagenævnets afgørelse af 6. maj 2019 (sagsnr. FRE-18/11554-21) hvor et vilkår med om krav om fysisk fremmøde som betingelse for at opsige et fitnessabonnement blev tilsidesat som urimeligt med bl.a. følgende begrundelse: ”Nævnet har herved lagt vægt på, at der som udgangspunkt ikke kan stilles formkrav til en opsigelse, og at der ikke foreligger oplysninger om saglige hensyn, der i tilstrækkelig grad kan begrunde vilkåret.”

Smh. også EU-Købelov art. 84, litra h: ”kræve, at forbrugeren opfylder flere formaliteter til at bringe aftalen til ophør, jf. artikel 8, end der blev brugt ved aftalens indgåelse”.

Vilkår om aftalens fortolkning mv.

27) Vilkår, der bestemmer, at meddelelser, som offentliggøres på den erhvervsdrivendes eller en tredjemands hjemmeside, skal anses for at være kommet frem til forbrugeren.

Note: Se hertil bl.a. U 2018.2569 SH (Viabill) samt Forbrugerombudsmandens hørings svar af 31. januar 2019 til Finanstilsynet (lovforslag

---

³ I den danske sprogversion af 93-direktivet har bilagets punkt 1, litra g, som citeret følgende ordlyd: ”at tillade den erhvervsdrivende uden rimeligt varsel at bringe en aftale indgået på bestemt tid til ophør, medmindre der er alvorlige grunde hertil” (fremhævet her). Der skal retteligt stå ”ubestemt”, hvilket også fremgår af de øvrige sprogversioner af direktivet og (modsatningsvis) af undtagelsesbestemmelsen i bilagets punkt 2, litra a, hvorefter: ”Litra g) forhindrer ikke, at en leverandør af finansielle tjenesteydelser ensidigt og, hvis der foreligger gyldig grund uden varsel kan bringe en aftale, der er indgået på ubestemt tid, til ophør, forudsat at den erhvervsdrivende forpligtes til omgående at give den anden eller de andre aftalparter meddelelse herom” (fremhævet her).

om digital kommunikation – NB: Det pågældende forslag blev trukket tilbage som følge af vores høringssvar).

Se eksempelvis også EU-Domstolens dom i sag C-375/15, hvor det bl.a. fremgår, at meddelelser sendt til en elektronisk postkasse på en e-banking-internetside ikke anses for at opfylde kravene til at udgøre et ”varigt medium”, hvis den erhvervsdrivende har adgang til ensidigt at ændre ved indholdet heraf (præmis 44).

28) Vilkår, der bestemmer, at forbrugeren har accepteret et eller flere vilkår, som forbrugeren ikke er eller har haft en reel mulighed for at gøre sig bekendt med forud for aftaleindgåelsen.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra. i: ”*bindende for forbrugeren at fastslå, at denne har accepteret vilkår, som han rent faktisk ikke har haft mulighed for at stifte bekendtskab med inden aftalens indgåelse*”.

Ved erhvervsdrivendes anvendelse af denne type vilkår risikeres det desuden, at den hos domstolene udviklede praksis om, at væsentlige og byrdefulde vilkår skal fremhæves for at kunne anses for vedtaget mellem parterne, fraviges eller søges omgået til skade for forbrugerne. Den nævnte praksis har udviklet sig siden før indførelsen af § 36 i 1975 og antages i litteraturen for at have været domstolenes daværende måde, hvorpå urimelige vilkår kunne erklæres uforbindende. Retstillingen er dog videreført også efter indførelsen af § 36 (og 38 c i 1994), og der er en række eksempler fra nyere retspraksis, hvor man har valgt denne ikke-vedtagelses løsning. Se hertil fx U 1987.178 V (vilkår om voldgift anset for ikke-vedtaget), U 1987.801 H (byrdefuldt vilkår i ejerforenings vedtægter ikke anset for bindende), U 1992.162 V (erklæring, hvorefter forældre hæftede for alle barnets skadegørende handlinger, ikke anset for vedtaget), U 2002.706 H (vilkår om erstatning i købekontrakt vedr. brugt bil anset for ikke-vedtaget af mindretallet i VLR og HR) samt U 1986.654 H (garanti- og ansvarsfraskrivelse trykt på bagsiden af ordrebekræftelse kunne ikke påberåbes i erhvervsforhold).

29) Vilkår, der giver den erhvervsdrivende ret til ensidigt at afgøre, hvordan aftalen eller et eller flere vilkår heri skal fortolkes.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra m: ”*at give den erhvervsdrivende ret til at afgøre, om den leverede vare eller tjenesteydelse opfylder kontraktvilkårene, eller at give denne en ensidig ret til at fortolke det enkelte kontraktvilkår*”. Se også noten til nr. 28 ovenfor.

- 30) Vilkår, der bestemmer, hvordan aftalen eller et eller flere vilkår heri skal fortolkes i tilfælde af fortolkningstvivl, hvis dansk rets almindelige regler om aftalers fortolkning herved fraviges til skade for forbrugeren.

Note: Smh. dansk rets almindelige uklarheds-/koncipistregel samt aftalelovens § 38 b, stk. 1, der kodificerer princippet for så vidt angår forbrugerftaleforhold.

- 31) Vilkår, der bestemmer, at aftalen eller et eller flere vilkår i aftalen skal anses for at have været genstand for individuel forhandling, når forbrugeren ikke har haft nogen reel indflydelse på indholdet af aftalen eller et eller flere af vilkårene.

Note: Et vilkår herom vil søge at omgå de regler, der giver forbrugerne en særlig beskyttelse i relation til ikke-individuelt forhandlede vilkår (fx aftalelovens § 38 b, stk. 1, 38 c, stk. 2, og § 38 f, stk. 1), herunder potentielt give forbrugeren indtryk af, at disse ikke gælder for på den pågældende aftale. Et sådant vilkår vil derfor efter Forbrugerombudsmandens opfattelse være klart urimeligt.

Vilkår om klageadgang, værneting, voldgift mv.

- 32) Vilkår, der forbyder forbrugeren at udtale sig om aftaleforholdet (tavsheds klausuler).

Det skal ved straffastsættelsen efter denne bestemmelse indgå som en skærpende omstændighed, hvis det i aftalen er bestemt, at forbrugeren skal betale et beløb eller det på anden vis er sanktioneret, såfremt forbrugeren udtaler sig i strid med et sådant vilkår.

Note: Se fx U 2013.1643 Ø om en bodsbelagt tavsheds klausul, der under de konkrete omstændigheder ikke kunne gøres gældende.

I Forbrugerombudsmandens sag nr. FO-20/01439 havde en bank betinget et forlig med en forbruger af, at han hverken privat eller offentligt måtte udtale sig om forliget. Forbrugerombudsmanden fandt de pågældende vilkår urimelige og i strid med hæderlig forretningsskik, da de fratog forbrugeren centrale rettigheder som ytringsfrihed og adgangen til håndhævelsesmyndigheder og juridisk bistand.

I Forbrugerombudsmandens sag nr. FO-22/03819 fandtes en tavsheds klausul i en erhvervsdrivendes standard handels- og leje betingelser både urimeligt og i strid med god markedsføringsskik, da klausulen begrænsede forbrugernes muligheder for at ytre sig og tage til genmæle, herun-

der ved at forbyde forbrugerne at skrive (negative) anmeldelser på Trustpilot, hvilket skabte en markant asymmetri i forholdet mellem forbrugerne og virksomheden, jf. aftalelovens § 38 c, stk. 1.

Se også Delbetænkning II nr. 1577 om gennemførelse af visse dele af direktivpakken New Deal for Consumers ("Delbetænkning II"), hvor bl.a. følgende fremgår: *"Som eksempler på specifikke vilkår, som vil kunne opfylde ovennævnte kriterier, kan nævnes følgende:*

[...]

- At den erhvervsdrivende indsætter en bestemmelse om at kunne kræve konventionalbod, hvis forbrugeren udtaler sig kritisk om den erhvervsdrivendes virksomhed i medierne."

- 33) Vilkår, der begrænser forbrugerens adgang til at klage til et offentligt eller godkendt privat klage- eller ankenævn, herunder vilkår, der gør det urimeligt vanskeligt eller byrdefuldt for forbrugeren at benytte sig af en sådan adgang.

Note: Smh. Forbrugerombudsmandens sag nr. FO-20/01439 og sag nr. FO-22/03819 (refereret ovenfor under nr. 32).

- 34) Vilkår, der begrænser forbrugerens adgang til at rejse søgsmål eller benytte sig af andre retsmidler, som forbrugeren har ifølge dansk ret, i tilfælde af tvister, der udspringer af aftaleforholdet, herunder
- a) vilkår, der begrænser forbrugerens bevismuligheder, og
  - b) vilkår, der bestemmer, at forbrugeren har bevisbyrden for forhold, som denne ikke ville have efter dansk rets almindelige regler.

Note: Smh. bilagets punkt 1, litra q: *"at ophæve eller indskrænke forbrugerens adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler, navnlig ved at pålægge forbrugeren et krav om udelukkende at lade evt. tvister afgøre ved voldgift, der ikke er omfattet af retlige bestemmelser, ved uretmæssigt at begrænse de bevismuligheder, som forbrugeren har til rådighed, eller ved at pålægge denne en bevisbyrde, der ifølge gældende ret ligger hos en anden aftalepart."*

Se også U 2021.2928 V, hvor et flyselskabs forbud mod overdragelse af kompensationskrav i forretningsbetingelserne blev tilsidesat efter aftalelovens § 38 c, da vilkåret begrænsede forbrugerens adgang til at dispo-

ner og rejse krav i overensstemmelse med national ret (afgørelsen er også refereret ovenfor under nr. 4).

35) Vilkår, der bestemmer, at tvister, der udspringer af aftaleforholdet, skal eller alene kan afgøres ved voldgift.

Fælles note til nr. 35-36: Ifølge retsplejelovens § 245, stk. 2, er forudgående aftaler om værneting ikke bindende for forbrugerne, og efter voldgiftslovens § 7, stk. 2, er voldgiftsaftaler, der er indgået før tvisten er opstået, ikke bindende for forbrugere.

Det bemærkes, at nærværende liste vedrører standardvilkår, hvorfor forbuddet de facto alene vil ramme forudgående værnetings-/voldgiftsaftaler.

Se også EU-Domstolens dom i sag nr. C-342/13, OTP Bank, hvor domstolen vedrørende et kontraktvilkår om voldgift udtalte, at det i forbindelse med en rimelighedsbedømmelsen af et sådant vilkår bl.a. skal efterprøves, om det omhandlede vilkår har til formål eller virkning at opheve eller indskrænke forbrugerens adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler, og idet der også skal tages hensyn til, at den omstændighed at forbrugeren før indgåelsen af den omhandlede aftale modtog generelle oplysninger om de forskelle, der består mellem voldgiftsproceduren og en almindelig retssag, ikke i sig selv kan udelukke, at det pågældende vilkår anses for urimeligt.

EU-Domstolen stiller således høje krav til indholdet af denne type klausuler, førend de kan anses for rimelige, jf. også bilagets punkt 1, litra q. Det bemærkes, at der er tale om en minimumsharmonisering, hvorfor Danmark godt kan fastsætte strengere regler.

Se endvidere Delbetænkning II: ”*Som eksempler på specifikke vilkår, som vil kunne opfylde ovennævnte kriterier, kan nævnes følgende:*”

[...]

- At den erhvervsdrivende bestemmer i en fjernsalgsaftale eller ved salg uden for den erhvervsdrivendes forretningssted, at en eventuel tvist med forbrugeren skal afgøres ved den erhvervsdrivendes hjemting.”

I U 1987.178 V blev en voldgiftsklausul i et forsikringsselskabs forsikringsbetingelser anset for at være af så væsentlig betydning (byrdefuldt), at det ikke under de foreliggende omstændigheder kunne anses for vedtaget mellem parterne. I Lyng Andersen og Palle Bo Madsen, *Aftaler og mellemand* (7. udgave), fremgår det om dommen, at resultatet – at

forsikringstageren/forbrugeren ikke var bundet af vilkåret – med fordel kunne være opnået ved at anvende aftalelovens § 36 i stedet for en begrundelse om ikke-vedtagelse.

Se også Lyng Andersen, *Aftaleloven med kommentarer* (6. udgave), s. 292: ”Typisk er voldgiftsklausuler ikke rimelige i forbrugeraftaler – og i det hele taget af tvivlsomt [sic] berettigelse i retsforhold, som ikke er klart forretningsbetonede [...] – og tilsidesættelse i medfør af aftalelovens § 36 forekommer at være en hensigtsmæssig måde at tilkendegive dette [...]”, samt ÅB 1981-82, s. 23:

”Visse kontraktvilkår er præcise og forståelige, men tilgodeser efter deres indhold ensidigt den erhvervsdrivendes interesser. Der tænkes herved bl.a. på ansvarsfraskrivelse ved manglende eller mangelfuld opfyldelse af aftalen, værnetingsklausuler, der fraviger retsplejelovens almindelige regler, således at retssager, der udspringer af en kontrakt, skal anlægges ved retten i den retskreds, hvor den erhvervsdrivende har hjemsted, kontrakter der binder forbrugeren, men stiller den erhvervsdrivende frit i et vist tidsrum og lign. [...]” (fremhævet her)

36) Vilkår, der bestemmer, hvor retssager, som udspringer af aftaleforholdet, skal anlægges, medmindre dette er forbrugers hjemting.

Note: Se noten til nr. 35 ovenfor.

-o0o-